

svjetskog rata novi vlastodršci javno su pozivali na linč »neprijatelja«. Govor mržnje bio je već općeprihvaćen dio ratne partizanske i prokomunističke književne poetike pa je mržnja kao temelj njihova svjetonazora interpolirana i u pjesničke uratke čak i pojedinih do danas cijenjenih književnika. U poslijeratnim godinama ta se mržnja ostvarivala u masovnim egzekucijama, u kojima su stradavali vjerski i rodoljubno usmjereni građani te svećenici i redovnici Katoličke Crkve, koje su komunisti vidjeli najvećom prijetnjom u provedbi svoje ideologije. Pozivi na likvidacije bili su javni, stvorena je klima javnog i ovlaštenog progona i zatiranja svih koji su bili sumnjivi. Autor se tu osvrnuo i na već tada važeće međunarodno ratno pravo, na Ženevsku konvenciju iz 1906. i na prvo spominjanje izraza »zločin protiv čovječnosti« 1915. godine.

U četvrtom poglavlju *Krvavi dubrovački listopad 1944.* opisane su ratne i poratne okolnosti u Dubrovniku, suodnos ustaških, talijanskih, nacističkih i četničkih snaga te prelazak četnika u redove partizana prije ulaska partizana u Dubrovnik. Autor je dao i iscrpne podatke o svim svećenicima žrtvama partizanskog pokolja na Daksi i drugdje, donijevši i sve dostupne podatke o okolnostima pogublivanja. U petom poglavlju *Titov »antifašizam«* opisuje se stav službenih komunističkih vlasti prema partizanskim zločinima, koji su se opravdavali borbom protiv fašizma.

U poglavlju *Ne zaboravu* opisuje se postupak ekshumacije ostataka žrtava iz dvije grobne jame na Daksi. Ekshumacija je provedena od 24. do 29. rujna 2009., a posmrtni ostatci preneseni su na Odjel patologije Opće bolnice u Dubrovniku. Utvrđeno je da je riječ o kostima 53 osobe, a vrijeme smrti odgovara razdoblju Drugog svjetskog rata. Uz ostatke su pronađene brojne čahure i zrna, dugmad, kopče, dijelovi svećenič-

kih ovratnika, krunice, križevi, nekoliko ogrlica i prstena. Obdukcija je utvrdila da je riječ o egzekucijama pucanjem pištoljem u zatiljak. Analizom DNK identificirano je 18 osoba (od 53), a među njima i dvojica svećenika: isusovac pater Petar Perica i don Mato Milić Kalafatović. Ostatci patra Perice pokopani su potom u isusovačkoj grobnici na Boninovu 26. lipnja 2010. godine.

Autor knjige osvrnuo se i na književno–pjesnički opus patra Perice, kojega je odlikovala odlučnost u obrani kršćanskih vrijednosti, ljubav i vjera u Kristovu zaštitu, odanost i vjernost Kristovoj majci, štovanje dobrote i nevinosti kao visokih kršćanskih vrednota, ljubav prema domu i domovini te vjera u znanost i napredak.

U knjizi nalazimo bogat izbor iz Peričina pjesničkog opusa, ali i prijepis »presude« Vojnog suda Komanda južnodalmatinskog područja »u ime naroda Jugoslavije« te pismo partizanskog zapovjednika Ante Jurjevića Bajce i druga svjedočanstva stradanja mučenika s Dakse. Knjiga je opremljena iscrpnim popisom literature i kazalom imena. Autor je knjizi pristupio s povijesnog gledišta, dajući nam uvid u životni put jednoga čovjeka posvećenog svomu poslanju, vjeri i Crkvi, te raskrinkavajući na taj način zločine iz mržnje i ideologije koju su činile partizanske snage i kasnije komunističke vlasti pod maskom »antifašizma«.

Ivana Klinčić

Ivan Koprak (ur.), *Vrline i poslovna etika*, FTIDI, Zagreb, 2015, 201 str.

Ova knjiga sadrži dvanaest priloga predstavljenih na simpoziju *Vrline i poslovna etika*, održanome 27. veljače 2015. godine u organizaciji Centra za poslovnu etiku Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove u Zagrebu.

Ima li mjesta za vrline u poslovnoj etici? Ili, u kojoj mjeri poslovna etika može (treba) biti »etika vrlina«? To su glavna pitanja na koja nude odgovor tekstovi ove publikacije.

U prvom prilogu »Zašto su vrline u poslovanju važne?« Maja Žitinski piše: »Vrline proizlaze iz vrijednosti, u njima se temelji i kvaliteta i uspjeh poslovnoga pothvata — ako izostanu, poslovni pothvat propada.« Prilog, između ostalog, donosi kratki osvrt na Aristotelovo shvaćanje vrline, povezane s novcem, te promišlja o gospodarstvu prema monetarnoj politici.

U članku »Vrline i trodijelni pristup poslovnoj etici« Stipe Buzar odgovara na pitanje: »Imaju li vrline ikakvu ulogu u moralnom poslovanju ili se ono može u potpunosti razumjeti, postaviti i regulirati na razini dužnosti i posljedica.« Govori o trima velikim etičkim tradicijama koje se u poslovnoj etici bore za prevlast: aretaičkoj, deontološkoj i konzekvencijalističkoj. Bez razmatranja posljedica i dužnosti, spomenute tradicije ne daju realističan i potpun račun o našem moralnom iskustvu. Stoga »etičko promišljanje poslovanja treba shvatiti, gdje je god to moguće, kao sinoptičko promišljanje kreposti, dužnosti i posljedica« (str. 36).

Josip Berdica autor je priloga »Obrazovanje za vrline«. Istražuje značenje i ulogu obrazovanja, posebno u kontekstu zadane teme. Temeljna vrlina obrazovanja je poticati na kritičko mišljenje. »Obrazovanje mora biti kadro osposobiti ljudsku osobu za iskreno i duboko propitkivanje, promišljanje stvarnosti, u konačnici za *mišljenje* jer to je temeljna vrlina obrazovanja« (str. 51). Svako obrazovanje pretpostavlja odgovor na pitanje »Što je čovjek« jer »iza pitanja o obrazovanju krije se dakle ono temeljno — pitanje o čovjeku« (str. 52).

»Aretaički pristup tržištu rada« prilog je Ivana Šestaka. Govori o nužnosti

posjedovanja osnovnih moralnih vrlina kod čovjeka radnika, i to kako kod onoga koji posao nudi, tako i kod onoga koji ga traži. Autor napominje kako vrline »nisu nešto nasljedno, nego se često i mukom stječu odgojem i samoodgojem, za što pak mora biti njegovano povoljno društveno ozračje, daleko od cinizma i terora relativizma!« (str. 68).

»Etika i rad. Je li lijenost mana i/ili vrlina?« naslov je priloga Ivana Kopleka. Postoji li neka etika rada ili »radna etika«? Kako s obzirom na rad treba moralno vrednovati lijenost? To su neka od glavnih pitanja o kojima promišlja autor. Zaključuje kako lijenost valja ubrojiti među poroke. No budući da ona može biti neprijatelj brzini, »toj pogubnoj karakteristici našega vremena«, radna etika treba imati slobodan prostor i za svojevrsnu lijenost (usp. str. 75).

»Cinička etika: vrline i/ili mane« prilog je Kristine Polegubić. Autorica se u njemu odvaja od klasičnoga shvaćanja cinizma o kakvom čitamo u filozofskim priručnicima te nastoji približiti se »tezi Petera Sloterdijka iznesenoj u njegovu kapitalnom djelu *Kritika ciničkoga uma*, u kojem Sloterdijk postulira da je cinizam u modernom dobu postao dominantni oblik djelovanja ideologije« (str. 77). Kako bi odgovorila na pitanje je li moguć govor o vrlinama u cinizmu a da pritom i sam odgovor ne bude ciničan, autorica razmatra što su vrline ili kreposti, zašto su zanimljive za filozofsko proučavanje te koja je njihova važnost za ciničku etiku.

Željka Maurović–Benko u članku »Socijalno/društveno poduzetništvo i etičko bankarstvo« osvrće se na socijalno/društveno poduzetništvo i etičko bankarstvo u svijetu, kao i na stanje u Hrvatskoj.

Josip Milić autor je priloga »Budi se Istok i Zapad«. U njemu istražuje koje

to vrline proklamira društvo u Hrvatskoj, BiH i EU.

»Vrline i profit. Kako zaštititi djecu?« prilog je Rozalije Bregović–Pračić koji govori o odnosu djece i rada. Razmišljajući o poslovnom sektoru koji ima golemu moć zaštititi, ali i ugroziti interese djece, autorica posebno ističe vodič UNICEF-a »Dječja prava i poslovna načela«. Vodič sadrži deset načela i može poslužiti svakoj tvrtki kao okvir za poslovanje uz poštovanje i podupiranje dječjih prava (usp. str. 118).

Ivan Antunović u prilogu »Teologalne kreposti: njihovo pozitivno značenje za izgradnju kvalitetnog društva« promišlja o teologalnim krepostima: vjeri, nadi i ljubavi u kontekstu zadane teme.

»Dokle seže biblijska pravednost? Pravednost kao poslovna vrlina u Svetom pismu« naslov je priloga Nike Bilića. Uz nekoliko odabranih primjera nastoji pružiti uvid u to što Biblija kaže o vrlini pravednosti. »Teologija će odmah upozoriti kako, za razliku od tradicionalne definicije pravednosti koja je više usmjerena na predmet i traži da svatko dobije ono što mu pripada (»suum cuique«), u Bibliji *pravednost* odgovara na pitanje je li neki odnos u redu; pravednost jest urednost međusobnoga odnosa« (str. 153).

Posljednji članak u knjizi nosi naslov »Vrjednovanje lihve i kamata u dokumentima crkvenog učiteljstva«, autor mu je Elvis Ražov. Želi prikazati odnos crkvenog učiteljstva prema problemu lihve i kamata od vremena rane Crkve do današnjih dana. »Najveći utjecaj na crkveno stajalište imale su biblijska tradicija i antička grčka filozofija. Usporedo s tim, ekonomski i tržišni odnosi posredno su utjecali na tematiziranje problema lihve i kamata u crkvenim dokumentima« (str.191).

Svi tekstovi ukazuju na to da se u raspravama o (poslovnoj) etici primjećuju razna mišljenja i struje. A posljednjih

nekoliko desetljeća napose je vidljivo okretanje i snažni zamah prema etici vrline općenito, pa tako i u poslovnoj etici.

Petar Klarić

Ante Ledić, *Povijest religija* [3. izd.], Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije, Sarajevo, 2015, vii + 419 str.

Poredbeno proučavanje religija i religijskih pokreta u Hrvatskoj i drugim državama s izvornim hrvatskim govornicima je rijetko i sporadično. O tome svjedoči i činjenica da u Hrvatskoj pored nekolicine teoloških studija postoji samo jedan poredbeni studij religija, studij religijskih znanosti pri Fakultetu za filozofiju i religijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Zato je svako djelo koje se bavi religijama, a to u izvorniku čini na hrvatskom jeziku, dobrodošlo na domaćem tržištu knjiga. Ove godine na to tržište stiglo je treće i dopunjeno izdanje djela *Povijest religija*, autora Ante Ledića, izdano u Bosni i Hercegovini, a prvenstveno na korist školaraca u katoličkim srednjim školama diljem te zemlje.

Povijest religija opsežno je djelo koje nudi čitatelju uvod u velike povijesne (objavljene i prirodne) religije, ali i pregled mnogih relevantnih religijskih pokreta i sljedbi. Kada govorimo o povijesnosti, važno je naglasiti da je za ovu knjigu važnije obraditi povijesno izvorište svake od religija koju predstavlja nego li biti potpuno precizan u kronologiji religija kako se one javljaju u sadržaju. Kada govorimo o opsežnosti, potrebno je napomenuti da prije svega ne govorimo o broju stranica, već o broju tema koja autor pokušava približiti čitatelju. Isto je najbolje prikazati kratkom šetnjom kroz sadržaj knjige. Nakon predgovora (vi–vii) autor posvećuje pažnju samom pojmu religije (1–9),